

סוף מעשה

במחשבה תחילה

נקודת מחשבה מפרשת השבוע לחיי המעשה

ליהנות מהגלות

יוסף לאותן גיבורים 'הכניסו את זה בבית האסורין', כיוון שקרבו אצלו צווח (שמעון) בהם, כיוון ששמעו קולו - נפלו על פניהם ונשתברו שיניהם".

אז אם שאגה אחת של שמעון משביתה שבעים שומרי ראש של מלך מצרים, איך ייתכן הדבר שהצליח יוסף לאסור את עשרת אחיו בבת אחת!?

"מה פשר השקט הזה?"

האדם שצעד לצידו במרץ - משך בכתפיו. אין לו מושג.

"בוא ניכנס לפונדק המקומי, נלגום מעט וננסה להבין מה מתרחש".

השניים היו הצאר הרוסי ושלישו האישי, שמעת לעת התחפשו ושוטטו בכפרי המדינה כדי למשש את הדופק אצל האזרחים הפשוטים.

על כוסית משקה גדולה ליהגו השניים על דא ועל הא, עד שצדה עינם איכר שנראה להם מתאים. הם הזמינוהו למספר כוסיות משקה על חשבונם, ולאחר שסברו שהוא שתוי מספיק, ביררו בעדינות מדוע מרכז העיירה - הלב העסקי שלה - שומם ושקט.

"בגלל היהודים", השיב האיכר בפשטות.

למראה מבטי התמיהה הסביר: "היום זה יום השבת שלהם. הם סוגרים מוקדם את העסקים עד מחר בלילה, הם יושבים בבתים שלהם ויש להם כל מיני טקסים".

הצאר שחשש ממרד כלשהו - נשם לרווחה. אולם הסקרנות התעוררה בו. "בוא נלך לראות שבת יהודית", ציווה על שלישו. השניים צעדו בין בתי העיירה הקטנה

"אמא, אנחנו ארסיים?" הנחש הקטן ניגב את הדמעות מעיניו, כשהוא מתנשם בחרדה.

"כן חמוד, אנחנו ארסיים", השיבה אמא-נחשה. "למה אתה בוכה?"

- "כי נשכתי לעצמי את הזנב"...

...

"מרגלים אתם!"

בני יעקב מתנצלים בפני השליט המצרי. "לא אדוני, ועבדיך באו לשבור אוכל".

השליט ממשיך להתעקש שבאו לרגל את הארץ ולדעת את נקודות התורפה שבה. כתגובה מספרים לו בני יעקב את האמת: "שנים עשר עבדיך אחים אנחנו", אחד נשאר עם אבינו ואחד איננו.

אהה, יש אח אחד עם האב? "שלחו מכם אחד וייקח את אחיכם". מה עושים בינתיים עם המרגלים מכנען? "ויאסוף אותם אל משמר שלושת ימים".

למי שראה מעט מדרשים על פעולותיהם של בני יעקב במצרים לאורך פרשיות מקץ-ויגש, יודע שהמצרים יצאו מהסיפור הזה בשן ועין. כוחם של בני יעקב היה רוחני ונשגב ומכתם הייתה מכת מוות.

הנה מעט מלשון המדרש (בראשית רבה צא, ו) כמה פסוקים מאוחר יותר, כאשר שחרר יוסף את כל האחים והשאיר רק את שמעון במאסר: "באותה שעה שלח יוסף אצל פרעה ואמר לו שלח לי שבעים גיבורים מאצלך, שמצאתי ליסטים ואני מבקש ליתן עליהם כבלים... אמר

הצאר הרוסי מתלונן על הגלות

איך הצליח יוסף לאסור את אחיו?

זה שהצליח לאסור את שמעון. שכן כוחו היה רוחני כמו בני יעקב.

...

בני יעקב - עם ישראל - מעצם טבעם נחלקים לשנים עשר שבטים, ולדעות רבות ולשיטות שונות בדרך הרוחנית.

הגלות הקשה עמוסה לאורכה בגזירות וצרות שונות. אם נשכיל להתאחד יחד, למרות החיצוני והשונה, הרי שהגלות הזו תהיה נפלאה כמו שולחן שבת מאיר ומרומם.

כל כך חבל שהיצר דוחק בנו - לעיתים בשם ערכים ואידיאות ולפעמים בשל רגשות והתחשבות קטנונית - 'לנשך לעצמנו את הזנב'.

בדיוק כמו שימי המעשה ועיסוקיהם - חשובים ככל שיהיו - מסתיימים בזמן כניסת השבת, ושום סיבה בעולם לא תגרום לנו לחלל את קדושתה, כך נוכל לעשות שבת לעצמנו: להתאחד יחד סביב אותו שולחן ערוך ואותה תורה, ופשוט ליהנות מהגלות.

שרוב תושביה היו יהודים, חיפשו בית מספיק נגיש שמחלונותיו יוכלו להביט פנימה ולראות שבת יהודית מהי.

מהחלון נגלה לעיניהם בית פשוט אך נקי להפליא. אבי המשפחה יושב כמלך בראש השולחן, בניו ובנותיו כשתילי זיתים סביבו, רעייתו מגישה מיני מטעמים שריחם המגרה הגיע עד לחוטם המלכותי בחוץ ועורר את תאבונו.

לאחר רגעים אחדים החלו האב ובניו שרים בהרמוניה יפה וקולם המתוק נישא אל החלון.

"היהודים האלה", רטן הצאר הרוסי באוזני מלווהו. "תראה איזה חיים טובים יש להם, אבל כל הזמן הם יספרו לך כמה קשה הגלות..."

בספר 'שפתי צדיק' לגה"ק רבי פנחס אלעזר מנחם יוסטמן, מבאר רעיון מרטיט: כל זמן שנשארו השבטים יחד, לא הפריע להם היכן יהיו ומה יעשו בהם. רק כאשר הפריד יוסף את שמעון מהאחים, או אז השתמשו בכוחם והתקוממו בכל תוקף. [אלא שמנשה, בנו של יוסף, היה

שְׁפֵתֵי אֲחִים גַּם יַחַד

"הן כסף אשר מצאנו בפי אמתחותינו השיבנו אליך מארץ כנען ואיך נגנוב מבית אדוניך כסף או זהב" (מד, ח)

ואם קל וחומר הוא זה, היה לו לאיש אשר על בית יוסף לפרוץ אותו בטענה פשוטה: את הכסף פחדתם לגנוב משום שאז יכול יוסף לנחש בגביע הכסף אשר לו ולדעת מי הגנב, אולם כעת גנבתם את הגביע עצמו ולכן לא פחדתם.

מבאר הרה"ק רבי ברוך הלברשטאם מגארליץ שבני יעקב טענו לאיש אשר על בית יוסף טענה שונה בתכלית: ישנו הבדל להלכה בין אבדת הגוי לבין גנבת הגוי.

אם מצא יהודי חפץ או ממון שאבדו לגוי - הרי הוא יכול ליטול אותם לעצמו ולהשתמש בהם בשופי בלי צורך לנסות לאתר את המאבד ולהשיב לו. אולם לגנוב מגוי - אסור בשום פנים ואופן.

אם כן, טענו השבטים לאיש אשר על בית יוסף, קל וחומר הדבר: "הן כסף אשר מצאנו בפי אמתחותינו השיבנו אליך", הגם שאבדת הגוי מותרת לנו. ואם כן, "איך נגנוב מבית אדוניך כסף או זהב!?"...

"וישתו וישכרו עמו" (מג, לד)

אורח חשוב הגיע לרה"ק רבי יחזקאל משינאווא, לפניו הניחו כוסות יין. הרה"ק משינאווא דיבר בדברי תורה וכוסו נותרה מיותמת. הדקות נקפו והאורח שצמא נטל את כוסו ובירך על היין.

רגעים לאחר מכן נכנס החסיד שהביא את היין לרבי משינאווא כדורון, כשכולו רועד ביקש לוודא שהרבי לא שתה מן היין, שכן בנו הקטן שיחק עם הבקבוקים שהכין והחליף את תוכנם. על היין שעל השולחן - התעורר חשש כשרות.

האורח ששמע זאת, התרעם על הרבי שלא הזהיר אותו לא לשתות מן היין. נענה רבי יחזקאל והסביר: נאמר בפגישתם של יוסף והשבטים במצרים "וישתו וישכרו עמו".

רש"י כותב שם שהשבטים ויוסף לא שתו יין מיום המכירה. ויש לעיין: בשלמא יוסף ידע שאלו אחיו ולכן יכול לשתות יין, אבל האחים שלא ידעו שזהו יוסף, כיצד שתו יין.

אין זאת, סיים הרה"ק משינאווא, שהשבטים היו קדושים עליון וגופם היה כה קדוש, עד כדי כך שכאשר היו צריכים לעשות משהו ידיהם נשלחו כמאליהן לעשותו, וכאשר אסור היה לעשות משהו - הם אפילו לא הבחינו בו...

{ במחשבה שנייה }

קשה כשאל קנאה

הכהנים ששמעי עושה כן מסיבות שאינן ראויות. עד שביקשו הכהנים להרוג את שמעי - - -

לאחר מכן נודעה האמת, וחוניו ברח למצרים.

"וכששמעו חכמים בדבר אמרו: ומה זה (חוניו) שברח ממנה (מהגדולה) כך (שלא רצה לקבלה מתחילה. רש"י), המבקש לירד לה - על אחת כמה וכמה..."

...

לאור המעשה המובא בגמרא (מנחות קט:), מבאר הגרש"ד וואלקין יסוד גדול בכוחות הנפש: כאשר רואה אדם את רעו הטוב הנתון בצרה, יסכים לפעמים להשקיע כוחות רבים ועצומים על מנת לחלץ אותו משם.

אולם כאשר רואה אדם את חברו מצליח, אף לו יהיה זה אותו חבר שעבורו טרח כל כך לחלצו ממצר, ישתנה יחסו ותחת לשמוח בשמחת חברו - תאכל הקנאה בלבו כל חלקה טובה.

זהו האמור בדברי ה'ספורנו', שרצה יוסף לדעת האם האחים תיקנו כבר את עצמם עד כדי שמוכנים הם לשמוח בשמחת בנימין שקיבל חמש ידות על פניהם.

והם אכן שמחו! "וישתו וישכרו עמו".

צא ולמד עד כמה קשה הקנאה: יסכים האדם לטרוח רבות ולעמול ולהוציא משלו עבור חברו, אולם כאשר יהיה חברו במדרגה גדולה ממנו - אף שלא עלה לו הדבר פרוטה - תאכל הקנאה בלבו...

גדולה אחריו.

הסיבה למינוי זה של חוניו הצעיר, היא משום שהיה ירא שמים גדול, כפי שכותבים בעלי התוספות במקום.

לפי דברי רבי יהודה, מיאן חוניו לקיים את רצון אביו, וביקש להעביר את הכהונה הגדולה אל אחיו הגדול, שמעי. חוניו אף עשה מעשה והחל ללמד את שמעי כל מיני פרטי דינים הנוגעים לכהן גדול.

**כמו ידיו ויתר על
משרה רוחנית
מופלגת, שלבד
ממעלותיה הרוחניות,
אף גשמיות לא
מבוטלת יש בה. והוא
מסר כל זאת לשמעיו?**

אלא שתוך כדי הלימוד, זחלה תולעת הקנאה בלבו של חוניו והתסיסה אותו. במו ידיו ויתר על משרה רוחנית מופלגת, שלבד ממעלותיה הרוחניות, אף גשמיות לא מבוטלת יש בה. והוא הלך ומסר כל זאת לשמעיו?

מתוך קנאתו של חוניו, שינה מצורת הלבוש הכתובה בתורה לכהן הגדול ולימד את שמעי להתלבש בצורה שהפכה אותו ללעג וקלס. לא זו בלבד, אלא שהלך חוניו ולחש באוזני

"ותרב משאת בנימין ממשאות כולם חמש ידות" (מג, לד)

מפני מה קיבל בנימין פי חמישה יותר מאחיו?

מפרש ה'ספורנו': "ותרב משאת בנימין - לראות אם יקנאו בו".

בספר 'רמת שמואל' לגאון רבי שמואל דוד וואלקין, תמה: יוסף האשים את אחיו בריגול, על מנת לבדוק האם תיקנו כבר את חטא מכירת יוסף, ונוכח לדעת שמוכנים הם למסור נפש עבור כך.

וכמו שפירש רש"י (מב, יד): "אמר להם 'ואילו מצאתם אותו ויפסקו עליכם ממון הרבה, תפדוהו?' אמרו לו 'הן'. אמר להם 'ואם יאמרו לכם שלא יחזירוהו בשום ממון, מה תעשו?' אמרו 'לכך באנו, להרוג או ליהרג'. אמר להם 'הוא אשר דיברתי אליכם - להרוג בני העיר באתם'".

אם כן, לאחר שהסכימו השבטים למסור נפש כדי לפדות את יוסף, הסכימו ללכת לארץ כנען ולחזור כדי להביא את בנימין על מנת לשחרר את שמעון ממאסר - מה מקום יש עוד למבחנים מסוג זה: "לראות אם יקנאו בו"!

...

"אחרי פטירתו ישמש חוניו בני תחתיו".

צוואתו של שמעון הצדיק, הכהן הגדול, הייתה ברורה: הגם שהיו לו שני בנים - שמעי הגדול וחוניו הצעיר ממנו בשנתיים וחצי, ביקש שמעון הצדיק שישמש חוניו בכהונה

חֲשֹׁבָה לְטוֹבָה

פנינים מפרד"ם התורה

הכניסה לפרדס: "יעשה פרעה ויפקד פקידים" (מא, לד)

דרך העולם היא שכאשר מכבידה הממשלה את גזירותיה ומתחילים לקצץ במצרכי היסוד, אזי כועסים התושבים ורוטנים, ואם יגיעו לפת לחם אזי יקללו את ראשי השלטון.

משכך נהג יוסף בתבונה רבה: "יעשה פרעה ויפקד פקידים... ויקבצו את כל אוכל" - על לקיחת המזון מאת האנשים יהיה אחראי פרעה.

ואילו יוסף עצמו - אומר הגאון רבי שלמה קלוגר בספרו 'אמרי שפר' - הותיר לעצמו את חלוקת האוכל, בה אנשים מעריכים את הנותן: "ירא פרעה נבון וחכם וישיתהו על ארץ מצרים..."

פשט: "ויקרא פרעה שם יוסף צפנת פענח" (מא, מה)

מפני מה זקוקים אנו לדעת שפרעה שינה את שמו של יוסף?

טעם נפלא בדרך פשט מביא רבנו יעקב בעל הטורים ('הטור הארוך') משמו של ה'חזקוני': כאשר הגיעו האחים למצרים ועמדו לפני יוסף, הגם שאין דרך לקרוא לשליט בשמו, מן הסתם שיכלו לברר אצל האזרחים מה שמו של המשנה למלך.

אולם כאשר שינה פרעה את שמו של יוסף לצפנת פענח - הרחיק הדבר מדעתם של האחים את האפשרות שהעומד מולם הוא יוסף.

[בדרך רמז נראה לרמז בסיום דבריו של רש"י על המילים "צפנת פענח" - "ואין לפענח דמיון במקרא", לפי דברי ה'חזקוני': כאשר נקרא השליט

המצרי 'צפנת פענח' - אין האחים יכולים לשער שזהו יוסף, שהרי אין דמיון בין השמות.]

רמז: "ועל פיך יישק כל עמי" (מא, מ)

בספר 'מלוא העומר' מביא מסורה: ב' פעמים בתנ"ך נכתבה המילה "יישק", בפסוק שלפנינו ובמשלי (כד, כו) "שפתיים יישק משיב דברים נכוחים".

וביאר בדרך רמז על פי דברי התוספות (גיטין ט). שביאור הפסוק "שפתיים יישק משיב דברים נכוחים", שכאשר מסיים האדם לומר את דבריו הנכוחים - העומדים סביבו משיקים (מחברים) שפתותיהם זו לזו. דהיינו שאין להם עוד מה להוסיף.

וזה שאמר פרעה ליוסף: "על פיך יישק כל עמי", כולם ישיקו שפתותיהם זו לזו. כולל החרטומים. לאיש לא יהיה פתחון פה אחריו.

דרש: "ותרעב כל ארץ מצרים ויצעק העם אל פרעה ללחם, ויאמר פרעה לכל מצרים לכו אל יוסף אשר יאמר לכם תעשו" (מא, נה)

התנאי של יוסף לחלוקת התבואה למצרים, היה שימולו. ויש להבין מה ראה יוסף לבקש מהם דווקא לקיים מצוות מילה.

בספר 'כסף נבחר' ביאר בדרך דרש: חז"ל (שבת לב:) אמרו שבעוון ביטול מעשרות נעצרים השמים מלתת טל ומטר ונהיה רעב בעולם. ובמדרש (ילקוט"ש עקב רמז תתמ"ח) אמרו: "ואהבך ובירכך והרבהך ובירך פרי

בטנך ופרי אדמתך. מקיש פרי בטן לפרי האדמה... דבר אחר, מה פרי אדמתך צריכין עישור אף פרי בטנך צריכין עישור וזו מילה".

ויען כי רעב מגיע לעולם על ביטול מעשרות, ופרי הבטן אף הוא צריך עישור, דהיינו ברית מילה, גזר עליהם יוסף שימולו כדי להחליש את הרעב...

סוד: "חלום פרעה אחד הוא" (מא, כה)

בספר 'מגלה עמוקות' מכתב יד על התורה (אופן י'), מבאר את דברי יוסף לפרעה באופן נפלא: כל השביעיות שראית בחלום, שבע שיבולים בריאות ושבע שיבולים שדופות, שבע פרות בריאות-בשר ושבע פרות דקות-בשר - הכל אותו עניין.

ישנו אדם אחד, אומר יוסף לפרעה, שהוא שביעי ליצירה: יעקב אבינו, שהוא שביעי מאדם הראשון (אדם, שת, חנוך, נח, אברהם, יצחק, יעקב), וכל עניינו שביעיות. שמו יעקב בגימטריה ז' פעמים הוי"ה, ותחילת סיפורו בתורה "ויצא יעקב מבאר שב"ע".

בבית שם ועבר עשה פעמיים שבע שנים (י"ד שנים שלמד תורה) ובבית לבן עבד שבע שנים פעמיים עבור רחל ולאה.

"ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם", מסיים יוסף, יעקב, איש השביעיות, עומד להגיע לפה, "וישיתהו על ארץ מצרים..."